

Kuroli Géza

mezőgazdász (Szerecseny, 1936. október 8.)

Hetvenévesen megállapíthatom, hogy rám is érvényes a mondás: mögöttem a sok tegnap, előttem a kevés holnap. A visszaemlékezés papírra vetésének időpontjában még a felsőoktatás szolgálatában állok, amit születésnapomat követően a nyugdíjas státussal váltok fel.

Születésemmel egy elfogadható eredménnyel gazdálkodó földművescsalád létszámát gyarapítottam. A gyermeknevelés feltételeit biztosító körülmények nem hatottak tartósan. Azok romlását édesanyám korai halála (1944), a második világháború, édesapám katonai szolgálata és hadifogsága, továbbá a beszolgáltatási rendszer csapásai okozták.

Az általános iskolát szülőfalumban (1951), a középiskolát Győrben (1955) végeztem el. A megélhetési problémákkal együtt élve nem gondolhattam egyetemi oktatásban való részvételre. A továbbtanuláshoz szükséges anyagi feltételeket a szentgotthárdi Selyemszövőgyárban teremtettem meg, ahol műszaki rajzolóként dolgoztam. Szerény, de elfogadható anyagi helyzetem 1956-ban lehetővé tette egyetemi tanulmányaim megkezdését Mosonmagyaróvárott.

Az egyetemen kialakult hallgatói életformába való beilleszkedés kezdetén jártunk, amikor jobb sorsra érdemes hazánk lakosságának többsége nem tudta tovább elviselni a diktatórikus politikai rendszer rákényszerítette uralmát. A magyar forradalom eszméje egyaránt hatott Mosonmagyaróvár lakosságára és az egyetem hallgatóságára. Az október 26-án megtartott tüntetés véres megtorlásba torkollott az ÁVH-s laktanya előtt. Az itt kapott súlyos sérülés következményeit öt hónapig tartó, több műtétet igénylő gyógykezelés követte. A nagy vérvesztés látván – beleegyezésemmel – megkaptam az utolsó kenetet. Az első kórházi éjszakát elkülönítve töltöttem, mint aki úgysem éri meg a reggelt. Megértem. Ezen az éjszakán csodálatos, halál közeli élményben volt részem, amelynek előttem álló édesanyám volt az egyik meghatározó kísérő jelensége. A befejezés szörnyű volt, egy hang szólalt meg: „Neked még vissza kell menni a földre, ott van tennivalód.” Nagyon rosszul esett, nem értettem, hogy miért e büntetés. A gyógykezelést végző orvosok mindent elkövettek gyógyulásomért, de nem bíztak benne. Kórházi elbocsátásomkor korábbi életvitelemről érdeklődtek azzal a vallomással, hogy „Mi nem tudtunk meggyógyítani, nem értjük, hogy miért maradtál életben.” Végül abban maradtunk, hogy ez egy „isteni csoda”.

Tanulmányaimat folytattam, de ismét rossz anyagi körülmények között, mert visszakerülésem időpontjára minden ruházatom eltűnt. A nélkülözések és szervezetem megcsapolt, csökkent értékű energiái ellenére sikeresen befejeztem egyetemi tanulmányaimat.

Szakmai pályafutásomat állami gazdaságban kezdtem. A vezetőség támogató egyetértésével ismereteimet bővítve szakmérnöki oklevelet szereztem Gödöllőn. Ettől számítva központi irányítója lettem a növényvédelmi munkáknak.

Tanulmányi eredményeimre tekintettel az alma mater meghívott egyetemi tanársegédi állás betöltésére. Elfogadva a meghívást 1962 ősze óta a mai napig a – mai nevén – Nyugat-Magyarországi Egyetem, Mezőgazdaság és Élelmiszer-tudományi Karán dolgozom. Oktatómunkám kiteljesítésére a mezőgazdasági szaktanári képesítést is megszereztem. Az itt eltöltött 44 évet átfogó oktató- és kutatómunka során felmutatott teljesítményre figyelemmel professzori beosztással vonulhatok nyugállományba.

Az egyetem meghatározó alapegységei közül a növényvédelmi tanszéket 1972–2003 között vezettem. E tisztség mellett igazgatója voltam a Növénytermesztési Intézetnek (1987–1993), elnöke a Nyugat-Magyarországi Regionális Egyetemi Szövetségnek (1992–1994). Az egyetem és a kar vezetésében 22 évig (1975–1996) végeztem munkát dékánhelyettesi, rektorhelyettesi és dékáni beosztásban. Jelentőségét illetően a nyolc és fél éves dékáni feladatellátást emelhetem ki, amely időszakot a Mosonmagyaróváron végrehajtott személyi állományt érintő minőségi és tárgyi (beruházások, felújítások, műszerparkbővítés) feltételeket javító fejlesztések jellemezték. Vezetői munkám fő célja volt az egyetemi életet meghatározó, minden terület folyamatos fejlesztése, mert enélkül a haladás nem valósulhat meg. A fejlődés a minőségi munka előfeltétele és a nemzetközi színvonalon való megfelelés lehetősége.

A pályafutásom alatt végzett kutatómunkában elért eredményeket nemzetközi és hazai tudományos konferenciákon tartott 93 előadásban, valamint 308 közleményben tártam a nyilvánosság elé, lehetőséget adva a megállapítások megismerésére és azok véleményezésére. A közleményeimre való ismert hivatkozások száma 252. Kutatásaim eredményeit feldolgozva egyetemi doktori (1967), kandidátusi (1972), MTA-doktori (1995) címet, illetve fokozatot szereztem.

A tudományos fokozatok elnyerésére benyújtott értekezések (MTA doktori, kandidátusi, PhD) bírálóbizottságában 58 alkalommal vettem részt. Irányítottam több hallgató TDK és szakdolgozatírásával kapcsolatos munkáját. Témavezetői tevékenységem eredménye, hogy irányításommal 19 fő szerzett doktori, illetve PhD fokozatot.

Az új rendszerű PhD fokozat megszerzésével kapcsolatos feladatokat doktori iskolák szervezik. A Precíziós növénytermesztési módszerek elnevezésű doktori iskola vezetőjeként feladatom a hazai és nemzetközi szinten egyaránt helytálló szakmai és tudományos utánpótlás nevelése.

Tevékeny évtizedeim során több kari, egyetemi testületnek, hazai és nemzetközi szervezetnek voltam elnöke, alelnöke, titkára és tagja, amelyekben a felelőséggel végzett közös munkából legjobb tudásom szerint tejesítettem a rám eső hányadot.

Tagja vagyok két hazai és egy külföldi szakmai folyóirat szerkesztőbizottságának, amelyekben fontos feladat a tudományos színvonal megtartása és javítása.

A szakmai munkámért kapott elismeréseket mindenkor jóleső érzéssel fogadtam. Azok minden esetben buzdító erővel hatottak további munkámra. Kö-

zékük tartoznak: GTE Egyesületi Érem (1984), Mezőgazdaság Fejlesztéséért Emlékérem (1986,1991), Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1993), Óvár Emlékérem I. fokozata (1997), Horváth Géza-emlékérem (1999), Kovács Béla-díj (2000), Nyugat-Magyarországi Egyetemért Emlékérem (2000), Győr-Moson-Sopron Megye Szolgálatáért Díj, Környezetvédelmi tagozat (2003), 50 év a Mezőgazdaság Szolgálatában emlékérem (2004), Magyar Felsőoktatásért emléklapok (2004). A kitüntető elismeréseket méltóképpen csak további hatékony munkával tudom meghálálni, amihez talán még mozgósíthatók lesznek maradék energiáim.

Budai-Sántha János

építész, filozófus (Pécs, 1936. október 9.)

Jövőre hetven leszek? Hihetetlen. Ennyi a nagyapám szokott lenni. A jó humorú baranyai parasztember, aki, amikor az eldugott borért a kozákok levetkőztették, német támadást imitálva futtatta meg őket.

Nagy idők tanúja voltam. Gyerekként Szekszárdon, ahol a munkánélküliség elől menekülő apám alhadnagysággal vitte, láttam a tömeg köpködté sár-ga csillagosok vonulását. Háború volt még a képeslapokban is, és mi, félgömbsisakosok mindig legyőztük a csúcsos sisakos ellenséget. A valóságban persze lakásunkat kifosztották, semmink sem maradt. Ma is érzem a cukorpótló melasz undorító szagát, a sópótló fahamu fog alatti korcogását. Anyám ezt soha nem tudta feldolgozni, haláláig rettegett a háborútól, szorgos apám azonban, a Don-kanyarból és fogságból hazajöve, kívülállóként is a tészelnökséggel vergődött.

Emlékszem a háború utáni választások kocsmai verekedéseire, a be-

szolgáltatások rettegéses időszakára. Meg téesznyugdíjas nagyanyámra, aki végigrobotolta a legkegyetlenebb, a magánparaszti életet, és mikor a téesz ellátta ebéddel, Harkányba fürödni, Pécsre színházba vitte, sírva mondogatta: „Most szeretnék fiatal lenni, mert most úri az élet.” Azt hiszem, ekkor lettem elkötelezett baloldali.

Előbb azonban még megveretésem időszaka következett. Kisiskolásként a jezsuiták jól elnászpángoltak, ha nem voltam elég buzgó szív-testőr – az államosítás után persze a madiszosok vertek el szív-testőri buzgóságomért. Középiskolába az „egyéb” kategória gyerekeinek gyűjtőhelyére, a bányai ipari technikumba jártam. Érettségi szünetben dolgoztam ki első önálló művem: a „humán-demokrata program”-ot. Fűrómesterkedésem alapozta meg egyetemi tanulmányaimat a miskolci bányász karon. Az '56-os események azonban közbeszóltak: kezdetben nagy volt a lelkesedésünk, a

Kossuth-címeres függetlenség és nem a tőkés restauráció volt a célunk, de a véres retorziók és a bíborosi beszéd miatt nagy volt a kiábrándulásunk is. A sors iróniája, hogy egy '57-es diák-demonstráció miatt, bár nem vettem részt benne, egy téves fotó alapján kizártak az egyetemről. Nem bántam, mert „szociálisabb” diszciplinára vágytam: építész akartam lenni. Csakhogy a múlt legyőzése öt évig tartott. Ezalatt volt szerencsém alulról ismerkedni az étellel: kukoricacsőszként, anyagkönyvelőként, gépkocsiellenőrként, mészégető művezetőként, műszaki rajzolóként, téesszervezőként.

Építészdiplomával a zsebemben is a társadalmi témák érdekelték, ez időben a tervszerű településfejlesztés volt a mániám. Országgyűlési díjazott baranyai díszpolgár lettem. Tervezővállalati igazgatóságom idején dolgoztuk ki egy regionális fejlesztési intézet koncepcióit. Ez a megyék ellenkezése miatt máig hiányzó intézmény. Pécsi főépítészségem alatt készítettük el, akadémiai és minisztériumi pénzen, számos szakmai team bevonásával, a pécsi agglomeráció fejlesztési programját. Ez a vezetés gondolatnélküliségébe ütközött. Az egyik pártvezető azzal rukkolt elő, hogy „a megye irányíthatatlan méretű városai ellenében a falvak népességét kell növelni”. Ma úgy látom, a jövőre vár a településpolitika tudományos megalapozása. Bizonyára ezért is meg kell majd küzdeni, miként egyetemi tanár Attila öcsém vívja harcát az ökológia politikai döntésekben való részvételéért.

A helyi politikai akarnokokból elegem is lett, „felsőbb” hívásra fővárosi lettem, itt folytatva a már elkezdett településelméleti, társadalomelméleti munkámat. *Település és társadalom*

című kandidátusi értekezésem is – a történelemfilozófia pandanjaként – a településfilozófiai diszciplína alapjainak lerakását szolgálta. Emellett a társadalmi formák elméletébe is belekontárokodtam. Az újabb sorsfordító idő közbejött e gondolkodásmódokat egy időre a jövőbe sodorta. A mag azonban el van vetve.

Ha most egy (talán nem végső) összegzésre adom a fejem, elmondhatom, hogy, bár többször is nagyot fordult körülöttem a világ, baloldaliságom egyre erősebb lesz. Megélve a korábbi, az egyén szintjén kisszerű, kontraszelektált, autoritárius korszakot és a mai, ember- és természetellenes, pénz uralta rendszert, egy humanusabb társadalom kibontakozását várom, amelyben minden ember alakíthatja természeti és társadalmi körülményeit. Ehhez tulajdonra van szükség, hiszen csak a tulajdon tesz szabaddá, csak ez biztosítja a döntésekben való alkotó részvételt, csak ennek alapján érhető el az eredmények élvezetének igazságos elosztása is. Csak egy olyan társadalom, ahol mindenki tulajdonos és dolgozó is egyben, teszi az embert valóban emberre, kiemelve az állati önzésből, együttműködő alkotó közösséget nyújtva az antihumanus konkurenciaharc és kizsákmányolás helyett. Ez a jövő, akár megérem, akár nem. Amit ezért eddig tettem, nem sok, de okos és gyakorlatias feleségem, Ildikó nélkül ezt sem tudtam volna megtenni. Remélem, az új nemzedék, jogász (Szabolcs) és vámtiszt (Balázs) fiam meglátja az ígért földjét.

Matuska Márton

újságíró (Temerin, Jugoszlávia, ma: Szerbia-Montenegró, 1936. október 12.)

Harmincnegyedik éve voltam már a szakmában. Terepjáró újságíró, riporter. Nincs olyan falu szűkebb hazánkban – a délvidéki Vajdaság tartományban –, amelyikben ne jártam volna, ne lenne ott ismerősöm. Vagy a községi elnök, vagy a pap, vagy a párttitkár, esetleg mind a három. De a vállalatok portásai, kapusai, a harangozók, a falu csordása, a magángazdálkodók között is sok a barátnak is minősülő ismerős. Tíz éve, hogy világraszóló gyázipompával eltemettük az ország egyszemélyes vezetőjét, Josip Broz Titót. Akinél a háború alatt Randolph Churchill, a nagynevű angol miniszterelnök fia teljesített szolgálatot összekötői minőségben, de aki ugyanabban az időben na-

ponta akár többször is váltott rádióüzenetet a szovjet diktátorral, Sztálinnal. Aki zseniális politikával rájátszott a kelet–nyugati ellenétre, s ennek köszönhetően megnyerte Kelet és Nyugat támogatását. S aki országa konszolidálásának kezdetén kiirtatott több tízezer magyart. Is. (A többiekről itt nem esik szó.)

Változás szelét éreztük körülöttünk, de a bigott Tito-pártiak még veszedelmesen le-lecsaptak mindenkire, aki berzenkedett a „Tito után is Tito” politikai irányultság ellen. Sziveri Jánost, tehetséges költőnket úgy kiebrudalták, hogy a temetőig meg sem állt. 1990. április 20-án lapom, az Újvidéken megjelenő Magyar Szó rövid hírt közölt: „A VMDK, a vajdasági magyarok frissen alakult, háború utáni első politikai szervezete követeli az 1944 végén, 1945 elején, a Délvidéken lejátszódott magyarelles atrocitások tudományos feltárását.”

Az újság olvasói kezéből ijedtükben talán még a lap is kiesett, amikor elolvasták a hírt. A szerkesztőségben néhány napi csend után szerkesztőbizottsági ülés: mit kezdjünk a követeléssel? Mindannyian tudtuk addig is, hogy tömegmészárlások zajlottak le, sajnos, azóta kiderült, sokkal nagyobb méretű, mint akkor sejtettük. Jómagam Temerinben éltem át az 1944 őszen lezajlott razzitát. Tudtam, hol van a tömegsír. Ismertem Illés Sándor, a falu szülőtte, a budapesti újságíró regénynek nevezett könyvét, a *Siratót*. Egy az egyben leírta benne, hogyan ritkították meg abban az időben szülőfalum férfi lakosságát. Akkor talán még Illés sem tudta, hogy nem is csupán egy, hanem több tömegsír is van a Nyugati temetőben, az meg már csak az ezredforduló táján derült ki, hogy az áldozatok száma nem nyolcvan körül van, mint ahogyan az emlékezők hitték, hanem vagy háromszor annyi. A más helységeken történekről még kevesebbet tudtunk, s ha hallottunk is felőle, képtelenek voltunk elhinni. Még otthon, parasztyerek koromban hallottam az ötvenes évek elején egy földszomszédunktól, hogy őt Csurogon meghajtották – így mondta –, kocsival, lóval hullák – az agyonvert magyarok tetemei – szállítására. „Lapáttal tisztítottam a kocsideszkáról a vért!” – mondta. Magamba zártam a hallottakat.

Nagyjából ennyit tudtam kezdetben. Terepjárásaim során azután egyre többet és többet. Bezdánban Kecskés Ferenc plébános egyszer megmutatta a halotti anyakönyvet. Néhány hónapos késéssel ugyan, de 101 áldozat be volt írva a halotti anyakönyvbe. Már csak a kutatások során tudtam meg, hogy ilyen feljegyzés csupán még egy helyen történt meg, a Magyarkanizsa melletti Adorjánban: Firányi Lajos plébános szintén beírta a több mint félszáz áldozat nevét az elhunytak könyvébe.

Hosszú vita után egyhangú döntést hoztunk a szerkesztőbizottságban: írunk kell róla! A következő kérdés felmerülése után mindenki hallgatott: ki vállalja? Nem néztünk egymásra. Vártuk a jelentkezőt. Nem mertem elmondani, hogy Németh Mátyás fotós kollégámmal kifényképeztük a bezdáni anyakönyv adatait is, de szót kérve annyit mégis közöltem, hogy én már gyűjtöttem valamit.

– Akkor folytasd!

Két hétre szabad kezet kaptam. Fizetik az autóhasználati költséget és a szokásos terepjárási napidíjat. Két hét után még kettőt kértem. Szó nélkül megkaptam. Negyedév elteltével kezdtek már idegesíteni:

– Mikor fejezed be?

Október derekára elkészült az első negyven oldal. Elkezdődött a közlése. Közben, senkinek sem szólva már, tovább jártam a terepet és halmoztam az adatokat.

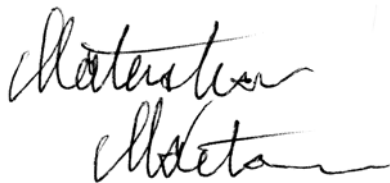
Azóta jóformán csak ezzel foglalkozom. Minden jegyzőfüzetemben, minden iratgyűjtőben, minden újonnan vásárolt könyvben, a komputeremben és a fejemben ez van, ezt keresem. Ezt másolta ki a gépemből a rendőrség. Találkozom tanúkkal és alanyokkal itthon és vidéken, megszólítanak az utcán, fölhívznak telefonon, e-mailen tájékoztatnak Vancouvertől Brisbaneig: „Tudod-e, hogy...”

Nagyon sokat nem tudok.

Kéretlenül is elhalmoznak újabbnál újabb ismeretekkel.

Nem fogok már szabadulni ettől a témától, sohasem fogom befejezni. Mert még mindig keveset tudunk róla, még mindig kevesen tudják, mi történt a délvidéki magyarokkal 1944 végén, 1945 elején. Amikor a felszabadítóknak mondott fegyveresek több tízezer magyar testvérünket kiirtották. A felszabadítóinkat azóta is magasztalnunk kell, áldozatainknak pedig még csak itt-ott állítottunk szerény emlékművet. De mikor készül el a névsoruk? Hogy kőbe vésük, bronzba öntsük.

Hogy megszámlálhassuk, hányan vannak.

Pós Sándor

rendező (Budapest, 1936. október 12.)

Kezdjük a bemutatkozással: id. Posch Sándor fiának, ifjabb Posch Sándornak gyermekeként, mint legifjabb Posch Sándor láttam meg a napvilágot a józsefvárosi Örömvölgy utcában. (23 évvel később a Színművészeti Főiskolán a csodálatos mester, Nádasy Kálmán figyelmeztetett, hogy egy magyar színház plakátján egy sváb név rosszul hangzik. Ezért Herczeg Ferenc honfoglalás kori regénye egyik szereplőjének nevét oroztam el, az „öreg Pósa” nevű halásztét. Ma már látom, hogy Nádasy figyelmeztetése minden szempontból aktualitását veszítette.) Apám, nagyapám géplakatos volt a közeli Ganz gyárban, anyám masamód. Körfolyosós proliházban laktunk (WC a gang végén). De a munkásemberek szemetesládáját mindennap kiürítette a viceházmester, a leveleket, újságokat a lakásba hozta a postás, és az aznapi frissen fejt tej és a péksütemény minden reggel ott volt az ajtó előtt a millimári (tejesasszony) jóvoltából. Ma már el se hisszük... A francia papok iskolájában kezdtem, de a háború elsodort onnan. Csodával határos módon baj és veszteség nélkül vészeltük át a világegést. Tízéves koromban felvitte az Isten a dolgunkat. Jómódú nagybátyám az ő dúsgazdag nagybátyjának

örököséként egy nagy villát vásárolt a Pasaréti úton, és oda összegyűjtötte majd az egész családot. Bár gyönyörű volt, nem sokat élvezhettem, mert szüleim beíratk Pannonhalmára a bencés gimnáziumba. (Máig a bencésektől kapott szellemi és morális útravalóból élek.) 1949: államosítás. Hazautazás Pasarétre. De a villa is megtetszett a Honvédelmi Minisztériumnak. Negyvennyolc órát kaptunk, hogy eltakarodjunk. (Legalább lakást adtak.) A kiköltöztetést felügyelő piros lampaszos tábornok, megtudván, hogy apám gyári munkás, az alábbi aranyat köpte: „Ez igen! Le is kéne adni a nyugati sajtónak, hogy nálunk a gyári munkások ilyen villában laknak.” Jobbnak láttuk csöndben maradni és némán cipelni tovább a betyárbútort. Mindazonáltal szocdem apámtól, Pannonhalmától és a tábornok elvtárstól sziklaszilárd világnézeti alapot kaptam. Azóta is megingathatatlan.

Apám 1952-ben bekövetkezett halála után anyámra maradt hűgom, a magam és nagyszüleim eltartása, a családfenntartói szerep. Megfejtethetlen, hogyan csinálta, de a család talpon maradt. Tanulhattunk. Sok-sok olvasmány után Sztanyiszlavszkij, majd Hevesi Sándor írásai eldöntötték a sorsomat. Főiskola, házasság (sikertörténet), rendezői diploma, kötelező vidék. Szörnyű. Hat év alatt kb. tíz minősíthetetlen brettli rendezése, mindössze talán három igazi színdarab, merthogy azokat általában a főrendezőik rendezték. Kettőnknek 4×4 méteres színészházi szoba, füstölő vaskályha, majd albélet temérdek bolhával meg trágyával tapasztott cserépkályhával. Szakmailag nihil.

Menekülés haza, Pestre. Munkanélküliség. (Akkor még majdhogynem bűncselekménynek számított. A kmk = közveszélyes munkakerülés minimum előállítással járt, ha igazoltattak.) A „megváltás” a Nemzeti Színház volt, ahol végre segédrendező lehettem, kevesebb bérért, mint hat évvel korábbi kezdő fizetésem volt. Segédrendező-társaimmal (nem akárcik: Bodnár Sándor és Tatár Eszter) próbaszünetekben a büfében, este az öltözőkben titokban próbáltunk segíteni az ország legnagyobb színészeinek, hogy a kaotikus és improduktív próbák után rátaláljanak szerepeik megoldására. (Szegény Gellért Endre már régen leugrott az emeletről, Nádasy Kálmán visszamenekült az Operába.)

Aztán megírtam Déry Tibor regényéből a *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* című musical szövegválogóját. A Nemzetinek, ahol tag voltam, nem kellett. A Vígnek igen. A rendezővel sokat vitatkoztunk. Én brechti, intellektuális előadást akartam, ő sikerdarabot. Szerencsére neki lett igaza. Számptalan sajtó-helyreigazítási felszólítás után sikerült kiharcolnom helyemet a szerzők között. A sztár szerzők, Déry, Presser, Adamis mellett egy outsider segédrendező elhagyható, még akkor is, ha az egész ügy az ő találmánya. Azóta megszámlálhatatlan bel- és külföldi bemutató után ez már ritkán probléma, de azért néhány rendező önmegvalósító lázalma elszomorít. A történetek után megváltam a Nemzetitől, és a Magyar Rádió főrendezőjének, Bozó Lászlónak hívását elfogadva fölcaptam rádiórendezőnek. Kezdetben féltem a műfajváltástól, de végül is nagy szerelem lett a dologból. Lehetőségek végtelen tárháza nyílt meg előttem. Kis versműsörtől nagyhangjátékig, sok helyszínes, bonyolult előadástól sokrészes, folytatásos re-

gényadaptációkig, riportműsörtől dokumentumjátékig lubickolhattam a változatosságban. Az ország legnagyobb színészeivel, a nagyválogatottal dolgozhattam. Kiugróan nagy sikereim voltak, mind belső, szakmai, mind hallgatói, mind kritikai téren. Sok-sok Nívódíj, Kritikusok Díja, Magyar Rádiózásért kitüntetés, Jászai Mari-díj... Később – önvédelemből – hivatali beosztást is vállaltam, mert féltem, hogy feletteseim megelégedik a sikereimtel, és kiszolgáltatottá válok, mint egykor a színházban. Osztályvezető lettem, majd igazgatóhelyettes, főrendező. Végre rendszerváltozás... De... Médiaháború. Kegyetlen, méltatlan harcok. Az intézmény művészi és kulturális feladatainak teljes háttérbe szorítása, politikai erők politikai csataterévé silányulása. Menekülés a kordedvezményes nyugdíjba. Ettől is féltem, pedig ez is szép. Nyugalom, könyvek, tévé (szigorúan szelektált műsorok), internet, család, kutya (sajnos nemrég kimúlt), séták, utazások (mérsékelten mindkettő), szép környezetben szép lakás, barátok... Persze sajnos öregség, nyavalyák is, de még nem ezek a meghatározók. Egy szóval boldog kiegyensúlyozottság. Ez a jelenlegi helyzet.

A napokban megrendítő élményben részesített a Duna Tv. Egy új orosz filmet, Dosztojevszkij *Félkegyelműjét* adták folytatásokban. Így megérteni, így átérezni és ilyen ihletetten eljátszani és megrendezni egy remekművet még nem láttam. Miskin herceg, a figyelem, megértés, tolerancia és a mindenkire kiáradó tömény szeretet megtestesítője mindenkit bűkörébe von. De a brutális világ nem tud mit kezdeni a megnemesedett lelkekkel. Mindenki „elnyeri méltó büntetését”, a herceg is kiég. Talán ha sok-sok Miskin járkálna közöttünk, és

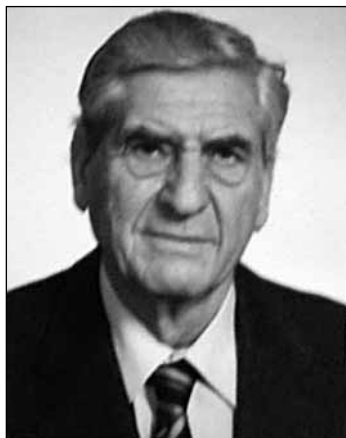
hatványozottan több embert csábítanának a jóra, kevésbé irracionális és jóval szelídebb világban élhetnénk. És

akkor talán ez a bemutatkozás is derűsebb lehetett volna.

Pál Schuster

Quittner Pál

fizikus, informatikus (Brassó, Románia, 1936. október 16.)

Évtizedeken keresztül minden életrajzomat az-zal kellett kezdeni, mi volt szüleim foglalkozása. Ezért most is ezzel indítok. Apám a Brassó melletti, magyar tulajdonú, bodfalusi cukorgyár igazgatója volt. A románoknak nem tetszett, hogy a Kárpát-medence egyik legmodernebb gyárának magyar vezetője van, ezért 1941-ben el kellett jönnünk onnan. Azóta – hosszabb külföldi munkáimtól eltekintve – Budapesten élek, és tősgyökeres budainak, illetve ma már budapestinek tekintem magam. Apám kapitalista gyökereit egy ügyes húzással sikerült eltüntetnem. Akkori életrajzaimban csak annyit írtam: Bodfalun volt tisztviselő. Így sikerült elkerülnöm, hogy kizsákmányoló, úgynevezett

x-es származású legyek. Elértem, hogy 1955-ben kilencedmagammal felvegyenek az ELTE TTK akkor elitnek számító fizika szakára. A hatodik x végéről visszatekintve, ez volt az egyik legsikeresebben abszolvált x.

Gimnáziumi tanulmányaimat (akkor V. általános) a budai ciszterci gimnáziumban kezdtem el és a Petőfiben fejeztem be. Sajnos ciszterci diákéveimnek hamar véget vetett az államosítás. De az ott belénk nevelt emberi tartás egész életemre kihatott.

Matematikai tehetségem már ekkor megmutatkozott. Az első számtandolgozat példáit öt perc alatt megoldottam. Füzetemet becsukva hátratett kézzel ültem a padban. Tanárunk ezt észrevette, és megkérdezte, miért nem dolgozom? „Már kész vagyok” – válaszoltam. Erre kissé bepöccent, és – az általa rendszeresített nevelési módon – folyamatosan fölfelé húzta a pajeszom, apró pofonokkal simogatta az arcom, miközben azt ismételtette: „Ez a fiúcska már kész van?” Végül, negyedóra után, hajlandó volt kinyitni a füzetem, és megállapította, hogy valóban helyesen megoldottam az összes feladatot. Ebből később sokmilliószámítástechnikai projektek vezetőjeként és végrehajtójaként azt az örök tanulságot vontam le: sohasem szabad bevallani, ha egy feladatot nagyon hamar meg tudunk oldani.

Az előbb említettnél azonban komolyabb eredményeket is elértem gimnazistaként matematikából. A Középiszkolai Matematikai Lapok pontversenyein rendszeresen az első öt között végeztem, az országos tanulmányi versenyeken első dicséreteket kaptam és a Kürschák-versenyen második lettem.

Emellett, ma sem tagadom le, az ifjúsági mozgalomból is kivettem a részem. Az egyetemen, bár nem voltam KISZ-tag, mégis sokat tettem a moz-

galom népszerűsítéséért. Megszerveztem az órák helyetti bridzsezést a TTK KISZ-klubjában. Ezáltal ez volt 1958-ban a leglátogatottabb budapesti KISZ-klub. Egészen addig, amíg valamelyik fő fejesnek föl nem tűnt a sok zslugás, és mindannyinkat ki nem tiltottak onnan. Pedig (a bridzsben) az asztal nem csinált semmit. Ő csak nézte a másik három kártyázót.

1960-ban védtem meg fizikusi diplomámat. Előtte azonban még egy, az egész életemre kiható baleset ért. A legutolsó oktatási napon lejött a laborunkba egy igen szép, kisportolt, szőke, negyedéves fizikuslány (Szuló Jutka), hogy segítsen neki valamelyikünk GM-csőves mérőberendezésének a rendbe hozásában. Segítettem! Az eredmény: a berendezés működőképessé vált, 39 évi házasság, két gyerek és (eddig) négy unoka.

Első munkahelyem a KFKI volt. Elég gyorsan haladtam a számárlétrán, doktoráltam, kandidáltam. Ennek ellenére jóakaróim beleírták a minősítembe, hogy a bridzsezés helyett inkább a fizikával foglalkozzam. Ezt annyira szívemre vettem, hogy csapatban magyar bajnokságot nyertem.

Kandidátusi disszertációm nagy tisztaságú ipari alapanyagok nyomszenyvezőinek meghatározásával foglalkozott. Ez egy kémiai probléma fizikai módszerekkel való megoldásával és az eredmény számítógépes kiértékelésével volt egyenlő. Miután e három nagy témakörből a legtöbb kritikus legfőljebb kettőhöz értett, a disszertáció csont nélkül átment. A kidolgozott eljárások iparilag is alkalmazhatóak voltak. Az Egyesült Izzó havonta több száz mintát vizsgáltatott be. Ezért az eljárást szabadalmaztattam. Többen kinevettek, minek csinál egy tudós ilyesmit. De amikor megjelentem a szabadalmi pénzből vásárolt Wartburgommal, egyből megnőtt az irigyeim és az intézeti szabadalmak száma is.

1968–69-ben Ford-ösztöndíjjal egy évig az USA-ban dolgoztam a Columbia és a Texas A&M egyetemen, valamint a washingtoni National Bureau of Standardsben.

Több tudományos és ismeretterjesztő könyvet és cikket írtam. A szakmai könyvek közül a legértékesebbnek a Kiss Dezsővel közös *Neutronfizikát* tartom, mely a téma első magyar nyelvű összefoglalója volt. Az angol könyvek közül a legsikeresebb a *Computer Evaluation of Gamma Ray Spectra* volt, melyet először a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség adott ki 1970-ben. Később bővített formában három nemzetközi kiadó is megjelentette. A gamma spektroszkópiával foglalkozó szakembereknek éveken keresztül ez volt az egyik alapkönyve, és ez alapozta meg későbbi ENSZ-szakértői karrieremet is. Ismeretterjesztő könyveim közül a legnagyobb népszerűsége az *Apu, miért...?* tett szert. Abban az időben még teljesen szokatlan módon, humoros történetekbe ágyazva írtam le alapvető fizikai jelenségek magyarázatát. Sok kritika ért a könyv és a könnyed stílus miatt, de ezért teljesen kárpótolt, amikor tizenéves fiam két gombfocimeccs között nagyokat nevetve olvasta az elsősorban ezen korosztály számára írt műveimet.

A hetvenes évektől érdeklődésem a számítástechnika és az informatika felé fordult. Ezt hosszú ideig azért még összekapcsoltam a fizikával. 1976 és 1983 között a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA) szakértőjeként több részletben összesen két évet dolgoztam Zairében, Srí-Lankán, Mongóliában, Kubában és a bécsi központban nukleáris laboratóriumok számítógépesítésén. 1980–81-ben az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) keretében vezettem a

Mongol Nemzeti Számítóközpontot létrehozó projektet, amelynek sikeres végrehajtásáért Nemzeti Díjat kaptam. A projektmenedzserség mellett ügyvivőként vezettem az ENSZ mongóliai képviseletét is. Vendégprofesszorként tanítottam az újvidéki és a hamburgi egyetemen.

Nemzetközi tevékenységem mellett itthon a SZÁMOK igazgatóhelyettese, majd a magyar egyetemek közös számítóközpontjának fősztályvezetője voltam. Úttörő szerepem volt a magyar szoftverexport beindításában. Több tucat beosztott munkatársam dolgozott rendszeresen Nyugat-Európában. Emellett több szak- és ismeretterjesztő könyvet írtam, melyek magyarul, angolul, oroszul és szerbül is megjelentek. A legismertebb, a *Számítástechnika rendszerszervezőknek* több nyelven több kiadást ért meg, és közzgdák ezrei tanulnak belőle. A tudománytól és az oktatástól egy kis kitérével '85–89-ben megszerveztem a Magyar Televízió informatikai részlegét, amiért Televíziós Nívódíjat kaptam. 1990-től visszatértem az oktatáshoz. A Közgázon (pillanatnyi fedőneven Corvinus) egyetemi tanárként az információs rendszerek és az adatbázisok oktatásáért vagyok felelős, és tevékenyen részt veszek az informatikai oktatás modernizálásában. Eközben a gyakorlati munkától sem szakadtam el. Adatbázis-szakértőként nyolc éven át rendszeresen dolgoztam elsősorban nagy német vállalatok és bankok információs rendszerének továbbfejlesztésében.

2001! Új évezred, új társ, vele két új unoka! Ikrek! Az egyetemen most is én viszem az adatbázis témakört, külföldön is tanítom.

Hobbik. A sielést sajnos már abbahagytam. Tenisz: már csak a lányommal, a nagyobb unokákkal (pár év múlva már csak a kisebbekkel) és néhány magam korabeli idősebb úrral játszom. Bridzs: az első osztály második feléből nézem, mennyire agresszívvá vált ez a szép, úri társasági játék (szellemi sport).

Most veszem észre, milyen hosszú lett ez az életrajz. De hát ennyit éltem. Mit tehetek még hozzá? Legföljebb ennyit, még élek!

Simon Endre

Simon Endre

képzőművész (Székes, Románia, 1936. október 19.)

A szín gyermekkorom óta elkísér és erősen hat rám. Nélküle a világ fakó és

sivár lenne, olyan hely, ahol nem lennének évszakok, melyek a színárnyalatok és -harmóniák örök változásai. Hiányoznának a tél vég nélküli skálázott szürkéi, a tavasz serkenő-sarjadó zöldjei és piszkosbarnái, a nyár telített kékjei, zöldjei, vidámkodó sárgái, és végképp hiányozna az ősz orgonafuvallatos, deres színpompája. Be jó, hogy mindezt mégsem kell nélkülöznöm, hogy a külső és belső színek kavalkádja adja azt a teljes világot,

melybe belézülettem és beléserettem! Azt a világot, ahol gyerekkoromtól kezdve gyűjtögetem felhalmozódó élményeim, ahová nemcsak elvonulni, de ahonnan megérkezni is jó. E színgyönyör-élményvilágot féltve őrzöm és hordom magamban, melyből néha-néha merítek egy-egy pillantást, hogy tisztán tartsam látásom a sok támadó szürkeségtől. Ilyenkor szoktam a felszínre hozni magamból a fel-feltörő tiszta színeket, melyek hangot és önállóságot kérnek tőlem. Követelik, hogy éljem át a mámort, hogy ébrednem, látnom, észlelnem és észrevennem kelljen a magukkal hozott ígézetet és mágiát. Ilyenkor sokszor visszacseng nagymamám intő szava: „A művészet nem kínszenvedés, legalábbis ennek soha nem szabad érződnie az alkotáson, a szín pedig soha ne legyen kosz.” Hát ilyen emberek közé léptem ki a fényből 1936. október 17-én, egy szombati napon, Erdélyország Maros-Torda vármegyéjének egyik csöppnyi, dimbes-dombos falvában, Székesen, ahol valamikor Nagybercsényi Miklós bölcsőjét is ringatták. S, hogy mindjárt a kezdet jó legyen, rögtön két születésnapom is lett a Hivatalnak köszönhetően, az egyik 19., a bejegyzett csak úgy hivatalból, és a másik 17., a valódi érkezés. És ha már Hivatal, akkor élt is ezen jogával, felülbírált szüleim névadási jogát, mondván, az Endre nem hangzik jól románul, legyen hát Andrei. És így lett egy nem kívánt hivatalos nevem is, és egy, az igazi, amelyen mindenki ismer, mivel csak ez utóbbit vagyok hajlandó használni hivatalos és nem hivatalos helyeken egyaránt. Mindez tűnhet mesének is, de sajnos igaz, a Hatalom mesés valója. Az igazi meséket azonban át- meg átszöve igazi szeretettel és némi nevelési célzatból beléfonva az igazi valóságot is, hát azokat apai

nagyszüleimtől kaptam útravalónak. Megtanítottak és ösztönöztek, hogy keressem a valót és azt is, ami mögötte van, az élő mondákat, és mindezeket elegyítve a mesékkel, tárjam fel a képzelet néha ijesztő, de mégis megejtő világát. Hasonlóképpen nagymamámhoz, aki mesélve okított engem és húgom, sokszor egy fecni papírra rajzolva a történeteket, mintha csak varrottasmintákat készítené. Később, amikor már az emlékezés nem hagyott nyugodni, a visszatekintések a megélt valóval képekké sűrűsödtek, és ekkor sok mese vászonra szökönt. Így született a *Lélekmadár*, a *Sámántánc*, a *Madáríjesztő*, a *Vármegye pávája*, a *Főnix*, a *Kis Golgota*, a *Papagájkor*, a *Bomló formák*, hogy eligazítók legyenek. Eligazítók, mint azok a székesi fehér házak, amelyek oly kicsivé zsugorodtak össze képzeletemben a városi új életemhez képest, amikor is családom 1942-ben beköltözött Marosvásárhelyre. S bár játszani sokszor-sokszor visszatértem, mégis a városban sorban élém toppanó színes szecessziós és barokk épületek már más utat jelöltek. Ekkor lett meghatározó a Komor Marcell, Jakab Dezső, Körösfői Krisch Aladár, Nagy Sándor és Torockói Vigand Ede által épített, díszített Városháza és Kultúrpalota, a Teleki Sámuel által alapított Teleki Téka, a református vártemplom, ahol Rákóczit fejedelemmé emelték egykor a rendek. A sor pedig folytatható a református kollégiummal, ahol tanulmányaimat kezdtem, és amelynek tanára volt régen maga Bolyai Farkas, mint ahogy az engem oktató Molter Károly is. A fentiek meghatározó szellemiségek és helyek számomra, hisz nemcsak tanítottak kisugárzásukkal, de részeimmé is váltak. Elsősorban a Kultúrpalota hatott rám, mert az itteni városi szabad fes-

tőiskolában kezdtem rajzolni és festeni tanulni, és mert később a ma is itt működő képtár vezetője lettem. A mesék a gyerekekkel nem értek véget, főleg nem a Hatalomé, amely a hírhedtté vált tanügyi reformmal csupa fintorból az összes tudást és tartást adó tanintézményt egy mozdulattal átszabta, és számokat adott nekik nevek helyett. Így lettem a 4-es számú iskola tanulója. Az átalakulásokkal együtt a szabad festőiskolából is képzőművészeti iskola lett, csak így, szám nélkül, mintegy kivételként. Végül is ez lett a kiút a számozott létből. Ez és az, hogy Incze István lett a rajztanárom, aki később Bordi András, Piskolti Gábor és Izsák Márton mellett korai fejlődésem mestere lett. Alapos képzésben volt részünk, a szakma minden csínját-bínját megtanították, és igyekeztek a lehető legtöbbet kihozni belőlünk. Igazi közösséggé formáltak bennünk ahol már a végén inkább kollégaként kezelték minket, semmint diákként. Ez a háttér adta azt az alapot, amely segítette az egyetemi felvételinél – 450 felvételizőből 11 bejutó –, és amely alapra az egyetemi években lehetett tovább építkezni. Építkezni, ami nem is volt annyira szabad, hisz az elvárt és üdvözítő szemlélet a dogmatikus akadémizmus és a szocialista naturalizmus volt. Az iskolai tanárainkhoz hasonlóan főiskolai mestereim, Abrudán Péter, Theodor Harsia, Miklóssy Gábor és Fejér Péter sem kényszerítették ránk ezt az elvárt korlátozó zubbonyt, hagyták, sőt egyengették kibontakozásainkat.

A művész mifelénk amolyan mindenes, maga készíti ráámáját, festékét, szoborállványát, eszközeit, alapozza vásznát, különböző receptek szerint restaurál, ír kiállításokról, szakirodalmat teremt, szervez, monumentális munkát, mozaikot készít, freskót fest,

és ha kell, egy személyben alkotó és inas, tipográfus, szerkesztő, tanár, díszlettervező vagy éppen műszaki rajzoló. És mivel igazi műkereskedelem sincs, így hát egyikünk sem a szakmájából élt vagy él meg. 1960-tól, amikor újdonsült végzettként visszaérkeztem Marosvásárhelyre, mindezt végigcsináltam. A Képzőművészeti Múzeumban a tárlatvezetéstől a képtárigazgatásig minden munkakört végigjártam. Közben voltam kirakatrendező, utóbb tördelőszerkesztő és kultúratanácsos is. Napi festői penzumomról azonban sohasem mondtam le.

Főiskolai tanulmányaim befejezése után folyamatosan részt vettem a Romániai Képzőművészeti Szövetség tavaszi és őszi kiállításain, megyei vezetőségi tagjaként hosszú éveken át szerveztem és rendeztem a városi és a megyei kiállításokat, segédkeztem az országos rendezvényeken való részvételünkben. Mindemellett több, Marosvásárhely művészeti életében nagy tetszést arató kiállítást rendeztem.

Erdélyben is a falban résnyire nyílt egy ablak 1989-ben, s a huzatban megpróbáltam kiállításokat szervezni a sorompón túlra. Olyanokat, amelyek több marosvásárhelyi alkotót vagy az egész erdélyi magyar képzőművészeti társadalmat érintették. Kiállítottunk hát Budapesen (Barabás Miklós Céh kiállítása, Miklóssy és növendékei (Vigadó Galéria), Erdélyi Magyar Művészek kiállítása (Vár Galéria), Zalaegerszezen (13+1 Marosvásárhelyi Művész) és Párizsban (Marosvásárhelyi Napok). Huzat ide vagy oda, amit egykor egy tollvonással megszüntettek, azt hosszú, kitaró „meneteléssel” lehetett csak valami hasonlóra visszahozni. 2001-ben, tizenöt évnyi szünet után, így sikerült visszaállítatnom a Nagy Imre Galériát, majd 2002-ben elérni azt, hogy a valamikori hatalmas

rendszer retorziója miatt raktárlétre ítélt XIX–XX. századi magyar klaszszikusok művei (Bernádi-gyűjtemény és a Képzőművészeti Múzeum 1913-as induló anyaga) teljességükben kiállításra kerüljenek, megtámogatva egy – a muzeológiai szempontokat figyelembe vevő – kiadvánnyal.

Eleddig tizenhét egyéni tárlatom volt, három közös kiállítás fiammal, valamint több mint hetven csoportos kiállításon vettem részt. Ezt a tevékenységet díjazta az EMKE 1997-ben Szolnay-díjjal. Több képzőművészeti

tábor alapítója (Szarhegyi Képzőművészeti tábor, Marosvásárhelyi Bolyai-tábor) és még többnek meghívott tagja voltam. 2003-tól a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének is tagja lettem. Feleségemmel együtt 2003-ban áttelepültem Magyarországra lányomhoz, fiamhoz. Így most már a festett mesék mellé unokáimnak folytathatom a régen regélt meséket, s bővíthetem sajátomat az övékével.

Simon Erőss

Török Ferenc

építész (Budapest, 1936. október 22.)

Édesapám vasesztergályos, édesanyám varrónő volt. Nagy szeretetben éltek egymással, és a szolgáló szeretet példáját mutatták életük végéig. Nálamnál tizenegy évvel idősebb bátyámnak az 1956-os forradalomban való részvétele miatt karrierje kettétört, egész életében megőrizte emberként küzdött családjá megélhetéséért. Középiskolai tanulmányaimat a Kölcsey Ferenc Gimnáziumban végeztem, ahol 1955-ben kitűnő eredménnyel érettségiztem. Szakmaválasztásomat és személyiségem kialakulását alapvetően meghatározta Hegedüs Viktor Honor, a munkáspapként működő karmelita szerzetes atya, aki igazi nevelőként indított el az élet minden területén.

Érettségi után felvételt nyertem a budapesti Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemre. Jelentős tanár személyiségek irányítása alatt végeztem tanulmányaimat. Rados Jenő és Pogány Frigyes művészettörténeti előadásai tágították szemléletemet, valamint az 1957-ben kényszerűen eltávolított Csonka Pál professzor emberi nagysága volt meghatározó példa számomra. Már hallgatókoromban az épülettervezéssel kapcsolatos tantárgyak iránt vonzódtam, kiemelkedő fontossággal a középület-tervezés és a rajz gyakorlati stúdiumaira. A középület-tervezési tanszék tanáregyéniségei – Weichinger Károly professzor, Jurcsik Károly, Krizka György és Virág Csaba – meghatározó módon alakították építészeti szemléletemet. Ők nemcsak tanítottak, hanem jelentős tervezői gyakorlatot is folytattak, egyesítve az oktatás és alkotás elválaszthatatlan folyamatát, amely későbbi tanári magatartásomat is meghatározta. Az egyetemen a „megtúrt” politikai ka-

tegóriába tartoztam, számos incidens ért gyakorló vallásos elkötelezettségem miatt. Diplomamunkámat 1960-ban védtem meg jeles eredménnyel – „vitorlás klubház Balatonszemesen” témájú tervemet Diploma-díjjal tüntették ki. A diplomabizottság elnöke, Szendrői Jenő Kossuth-díjas építész, az Iparterv főmérnöke felfigyelt munkámra, és állást ajánlott az általa vezetett intézetben. Sajnos az egyetemi káderjelentés meggátolta, hogy a kor legjelentősebb tervezővállalatánál helyezkedjek el. A korszak torz értékítéletét mutatja, hogy a politikailag megbízhatatlan fiatal Weichinger Károly hívására az egyetemre kerültem tanársegédnek. Rövid időre a középület-tervezési tanszék, majd Gádoros Lajos professzor kérésére a rajzi tanszék oktatója lettem.

Kezdő tanársegéd koromban is döntő fontosságot tulajdonítottam a szakma gyakorlásának. A tanítással egy időben jelentős tervezési megbízásaim voltak, amelyeket Gádoros Lajos irányítása mellett végeztem – Művésztelep Szentendrén (1963), OTP-társasházak a budai várban (1965). Kétéves kötelező szakmai gyakorlatomat a Középület-tervezési Vállalatnál töltöttem, Gádoros Lajos műtermében, ahol így módom volt a szakma két kiemelkedő személyiségével – Kotsis Ivánnal és Janáky Istvánnal – megismerkedni. Az egyetemre a középület-tervezési tanszékre tértem vissza, ahol rövid időn belül adjunktus (1968), később docens lettem (1983). Az oktatás mellett számos, jelentős országos pályázat első díjas tervét készítettem el Krizka György tanártársammal. Együtt voltunk alkotói a tatai edzőtáborban megépült, sok új szerkezeti megoldással élő uszodának (1980). Ekkor már egyéni tervezésben is jelentős épületeim készültek el: a kisvárdai járási művelődési központ (1979), a nagydobszai (1975), a nemeshetési (1976), a balatonfenyvesi (1977), a révfülöpi (1981), az edelényi (1983) és az ábrahámhegyi (1988) templom, valamint a budapesti Vidám Park Elvarázsolt kastélya (társ: Puhl Antal, 1987). A tervezési munkákat hallgatóim bevonásával végeztem műtermi közösségben. 1982-ben „több mint húszéves építész-oktató munkásságomért és alkotó építészeti tevékenységemért” Ybl Miklós-díjjal tüntettek ki. Meghatározó egyénisége voltam a tanszéknek, számos hallgatóm nyert Diploma-díjat, és tekint mind a mai napig mesterének. Az egyetemi keretek között sajátos magánpraxist folytattam, szoros kapcsolatban a megrendelőkkel, az építő helyi egyházakkal – mindez a nagyüzemi tervezőintézeti gyakorlattal szemben különös szakmai újdonságnak számított.

Mindig nagy fontosságot tulajdonítottam a helyi adottságoknak, az anyagi és dologi feltételeknek, a környezeti jellemzőknek. 1992-ben *30 év az alma materben* címmel kiállítással mutatkoztam be a nagyközönségnek, ami ebben az időben újszerű vállalkozás volt. Ugyancsak ekkor egyetemi tanári kinevezést kaptam a rajz- és formaismereti tanszékre, valamint Balázs Mihály tanártársammal magánirodát nyitottunk.

További jelentős épületeim: Vatikáni Nunciatúra (társ: Balázs Mihály, 1991), nyíregyházi görög katolikus templom (1993), nyíregyházi belvárosi tömbrekonstrukció (társ: Balázs Mihály, 1994), felsőpakonyi római katolikus templom (1994), pannonhalmi bazilika külső rekonstrukciója (1996), pannonhalmi apát-ság fejlesztési terve (társ: Balázs Mihály, 1996). Különös jelentőséggel bírt az 1996-ban elkészült Magyar Szentek temploma, amely eredetileg az elmaradt Expó vatikáni pavilonja lett volna (társ: Balázs Mihály, 1996). „Kimagasló értékű építészeti – különösen templomépítő munkásságáért –, iskolateremtő oktató

és alkotó tevékenységéért” indoklással 1995-ben Kossuth-díjban részesültem. Ugyanez évben a bencés rend Pro Pannonhalma Díjjal jutalmazott.

1996. június 1-jével kineveztek a középület-tervezési tanszékre tanszékvezető egyetemi tanárnak. E feladatkörben kiemelkedő fontosságú volt számomra a tanszék személyi állományának fejlesztése, valamint az ekkor beinduló DLA képzés felkarolása. Irányításom alatt a tanszék oktatói összetétele a szakma legjelentősebb építészeinek bevonásával alakult. A bekerült oktatók szakmai díjakkal és tudományos fokozatokkal bírtak. Bátran merem mondani, hogy ebben az időben a középület-tervezési tanszék az egyetem legrangosabb oktatói közössége lett. Ezen időszak legjelentősebb munkái: Matáv-irodaház (társ: Balázs Mihály, 1997), nyársapáti római katolikus templom (1997), máriapócsi zarándokház (társ: Bartók István, 1997), farkasréti Mindenszentek temploma – urnatemető (társ: Bartók István, 1998), Ferihegy II. ökumenikus kápolna (társ: Major György, 1998). Szakmai munkámat további elismerések kísérték: Pro Architectura Díj a vatikáni nunciatura épületéért Balázs Mihállyal közösen (1992), Az év művésze – Nyíregyháza (1994), Budapest XI. kerületért díj (1997), Csonka Pál-díj (2000), Kotsis Iván-díj (2001), Nyársapátért Díj (2003). Különösen nagy értékű számomra az egyetem két nagy nevű professzorára emlékező díj elnyerése.

A kilencvenes évek végén kialakult betegségem nagymértékben gátolta a teljes értékű munkavégzést, amelynek végkifejlete 2005-ben bekövetkezett nyugdíjazásom. Megváltam az oktatástól, de a magánpraxist egészen nem adtam fel. Tagja vagyok a Magyar Építőművész Szövetségnek, a Magyar Építész Kamarának és a Magyar Művészeti Akadémiának. 1976-ban nősültem meg, feleségem Gál Ilona. Három nagykorú gyermekünk van: Viktória (1977), Dávid (1978), Bernát (1980). A sokak előtt mindig nyitott, szeretetteljes családi életünk biztos hátteret nyújtott mind oktató-, mind tervezőmunkámhoz.

Jónán

Pauk György

hegedűművész (Budapest, 1936. október 26.)

Zenészcsaládból származom; anyám zongorista volt. Otthonunkban állan-

dóan muzsikaszó hallatszott, gyakran a hegedűirodalom művei anyám kíséretével. Zenei tehetségem, abszolút hallásom egész korán mutatkozott; a legkisebb hamis hang hallatára megszólaltam, hegedűszonáta, hegedűverseny dallamait dúdolgattam két-három évesen. Ötéves koromban kezdtem hegedülni. A háború megszakította a tanulást, szüleim a holokauszt áldozatai lettek. Nagyanyámmal ketten megmaradtunk. Mint rendkívüli tehetséget, tízenhárom éves koromban felvettek a

budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémiára, Prof. Zathureczki Ede Művészképzőjébe. A legkiválóbb oktatásban részesültem, tanárim komoly zenészek, zenetudósok voltak, világviszonylatban is: Weiner, Kodály, Szabolcsi, Molnár Antal stb. Még mint akadémiai növendék számos versenyt nyertem, köztük Paganini-versenyt Genovában, kamarazene-versenyt Münchenben. A Filharmónia szólistájaként már koncerteztem Magyarországon, de külföldre is küldtek (Svédország, Belgium, Franciaország, Németország). 1958-ban Párizsból nem tértem vissza Magyarországra. Óriási elhatározás volt, de a művészen élő szabadságvágy és szükség erre készítetett. Párizsból Hollandiába kerültem, ahol átmenetileg szerződést kötöttem egy koncertmesteri félállásra, hogy megélhessek, huszonkét éves voltam. Itt-ott koncertekre is volt alkalmam. Közben készültem a párizsi nemzetközi Jacques Thibault-versenyre, amelyet megnyertem (1959). Honatan státusban voltam, a verseny díszelnöke David Oistrach volt. A pénzjutalom és számos koncert mellett nagy dicsőség is volt. Szintén 1959-ben megnősültem Amsterdamban, feleségem is magyar. 1961-ben, Yehudi Menuhin tanácsára és segítségével, Londonba költöztünk. Ott született meg fiam (1966-ban lányom), mi öt évvel később kaptuk meg az állampolgárságot. Londoni bemutatkozó szólóestem a Wigmore Hall-ban 1962-ben volt. Olyan sikernek örvendhettem mind a publikum, mind a sajtó szemében, hogy ez elindított a nemzetközi siker felé. A BBC zenei műsorán gyakran szerepeltem. Hamarosan a Royal Festival Hallban a Londoni Szimfonikusok szólistájaként léptem fel Lorin Maazel vezényletével. Ezt követte a többi londoni és vidéki zenekar felkérése. Első nagy koncerttúrám 1965-ben volt: Ausztráliában. Négy hónap

alatt 52 koncertet adtam. Útközben felléptem Törökországban, Izraelban, Indiában, Hong Kongban, Új-Zélandban is. Az Egyesült Államokban 1971-ben mutatkoztam be, Sir Solti György meghívására a Chicagói Szimfonikusokkal. Az ezt követő évtizedeken át évente tértem vissza Amerikába, számos kiváló zenekar, fesztivál szólista vendégeként (Boston, Philadelphia, San Francisco, Washington, New York, St. Louise-i zenekar, Ravinia, Saratoga, Aspen, Hollywood Bowl nyári fesztivál). Chicagóban ért az a mesébe illő esemény, hogy egy csodálatos Stradivarius hegedűt kaptam örök használatra egy mecénástól. Azóta már örök tulajdonosa lettem. A hetvenes évektől kezdve jártam a világot, Európán és az Egyesült Államokon kívül rendszeresen turnéztam Japánban, Dél-Amerikában, Dél Afrikában, Izraelban, Kínába is eljutottam. Évi nyolcvan-száz koncertet is adtam, repertoárom a preklasszikustól kezdve a modern zenéig terjedt. Olyan karmesterekkel dolgozhattam, mint Solti, Haitink, Doráti, Kertész, Rattle, Kondrasin, Boulez, Colin Davis. Több világ- és országbemutató fűződik nevemhez, a komponistával a rozstrumon (Penderecki, Lutoslawski, Maxwell-Davis). Több zeneszerzőt ihlettem számomra írt művekre. Mint „magyar származású angol hegedűművész” tartanak számon generációm elitjében, a „hegedűsök hegedűsége”-nek és a „muzsikusok muzsikusá”-nak ismernek el. Bartók műveinek legautentikusabb interpretálójának tartanak világszerte. Számos hangfelvételem között (DGG, Philips, Decca, Vox, Naxos, Hungaroton cégeknek) több a díjnyertes; Grammy, Cecilia Díj, Az Év Lemeze stb. Az opera, kamarazene és zenélés már diákkorom óta hozzátartozott zenei munkásságomhoz. Leggyakoribb kamarazenei partnerem Frankl Péter volt, világszerte

szerepeltünk, de több más, elsősorban zongoristával is dolgoztam, köztük Jandó Jenővel. A hetvenes évek elején megalakult Pauk–Frankl–Kirschbaum-triónk világhírré tett szert közel harmincévi fennállása alatt. A tanítás is hozzátartozik munkásságomhoz: a Londoni Királyi Akadémián van művészképzőm, mesterkurzusokat tartok világszerte. Nemzetközi hegedűversenyek zsűrijébe hívnak gyakorta. Több helyen tiszteltek meg díszpolgársággal, díszdoktorátussal, Magyarországon Göncz Árpád a legmagasabb fokú civil kitüntetést nyújtotta át nekem. Jövőre töltöm be hetvenedik évemet, főleg kamarazenéléssel, kamarazenekarok diri-

gálásával, tanítással tervezem jövőmet. Az új fiatal hegedűsgenerációval kapcsolatban azt mondhatom, nagyon sok a kiváló, nagy tehetség, briliáns hegedűs. De úgy találom, hogy az a sajátos, egyéni hegedűhang, amit felismerhettünk a múlt nagyjainál, mint Menuhin, Oistrach, Stern, Milstein, manapság kissé hiányzik. Szintem túl nagy szerepet játszik a média, többször a nagy feltűnés után eltűnik a nagy ígéret. Ennek oka talán a túl nagy versenyláz, a túl nagy tempó a karrierért.

Pauk György

Hegedűs Oszkár

közgazdász, bankár (Felsőögd, 1936. október 28.)

Sok minden történt a letűnt évszázadban, az elmúlt hetven év alatt. Megértem világháborút, felszabadulást, megszállást, újjáépítést, a szocializmus építését, az 1956-os forradalmat, a Kádár-rendszert, rendszerváltozást, és még felsorolni is sok, hogy mi mindent.

Most a kapitalizmus újraélesztése, a sokunk által várt, demokratikus alapokon nyugvó polgári társadalom felépítése és az általános jólét megteremtése a cél, és valószínűleg évtizedek kellenek a szétvert tradíciók újraélesztésére, a vágyak beteljesedésére. Amit negyven év alatt tönkretettünk, annak helyrehozatalához legalább ugyanannyi időre lesz szükség.

Lehet, hogy az Európai Unió tagjaként felgyorsulnak a folyamatok, és borúlátó jóslatom nem válik be.

Sorsomat, mint minden honfitársam sorsát, a szülői ház alapvetően meghatározta. Apám a bútorigparban dolgozott, folytatva nagyapám örökségét. A harmincas évek végén letette a mestervizsgát és kiváltotta az iparendélyt, így mai szóhasználatmal élve vállalkozó lett. Egy kis Pest megyei faluból, Felsőögdéről – ahol megláttam a napvilágot – a magyarországi bútorgyártás akkori fellegrárába, Újpestre költöztünk, így én is az asztalosműhelyek világába kerültem. Kisgyermekként is láttam, hogy egyre bővült az üzem, elkészült a gépműhely is, és a megsárgult fényképeken ma is megszámlolom apám 20-25

segédjét, akik a műhelyben szorgoskodtak. Én csak csodáltam akkor mindent, ami ott történt, a fűrészpör és a politúr illatát azóta sem tudom elfelejteni.

A közben kitört világháború azonban szétverte ezt a világot. A munkásokat elvitték a Don-kanyarba, az asztalosüzem tönkrement – de túléltek a katasztrófát. Újra lehetett volna kezdeni a korábban megkezdett munkát, ha az a bizonyos negyven év nem lett volna.

Apám önálló kisiparos maradt. Sohasem adta fel függetlenségét. A családi tradíciót testvéröcsém folytatta, én pedig orvos akartam lenni. 1951-ben azonban én már „egyéb” származású lettem, így csak abba az iskolába iratkozhattam be, ahová irányítottak. Ez pedig az újpesti Közgazdasági Technikum volt.

Az újpesti iskolaévek után, peches származásom ellenére, bejutottam a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetemre, ahol 1960-ban közgazdászdiplomát szereztem. Ekkor már végleg lemondtam az orvosi pályáról, és elindultam ezen az új úton, amely később sok sikert hozott számomra.

Pályakezdőként a Központi Statisztikai Hivatalba kerültem, a népgazdasági mérleg osztályra. Tagja lettem egy kis munkacsoportnak, amely a nemzeti jövedelem mérlegének összeállításával mellett elméleti kérdésekkel is foglalkozott. Ez a munkacsoport dolgozta ki 1966 és 1968 között a bruttó hazai termék (GDP) fogalomkörébe tartozó statisztikai adatok rendszerét, amit ma is alkalmaznak a nemzetgazdaság összefoglaló jellemzésére és a nemzetközi összehasonlításokra.

1971-ben jelentős változás történt családunk életében. A Központi Statisztikai Hivatal munkatársaként Moszkvába, a KGST-titkárság statisztikai osztályára delegáltak, ahol a statisztikai évkönyvek szerkesztésével, a lakossági fogyasztás nemzetközi összehasonlításával foglalkoztam. A családdal nekivágni az akkori Szovjetunióknak maga volt a nagy kaland. Ha visszagondolok ezekre az évekre, úgy látom, hogy arról a negyven évről ma sokkal kevesebbet tudnék, nem tudtam volna a létező szocializmus természetét a maga valóságában megismerni, ha nem vállalom a külföldi munkát.

Négy év után, 1975-ben hazatérve újabb pályamódosítás következett. Osztályvezető lettem a Magyar Nemzeti Bank kohó- és gépipari hitelfőosztályán, ahol a jármű- és közlekedéscsoporthoz tartozó vállalatok hitelügyleteivel foglalkoztam, és egyszerre a makrogazdaság világából a vállalati pénzügyek területére kerültem.

A járműipari nagyvállalatok, az Ikarus, a Rába, a Hajógyár, a Ganz-Mávag, a Csepel Autógyár és a többi kisebb vállalat pénzügyeinek szinte átláthatatlan világába cseppentem. Nem tagadom, sokat kellett tanulnom, e vállalatok múltját kellett megismernem ahhoz, hogy ezt a feladatot megfelelő színvonalon meg tudjam oldani.

A vállalati tapasztalatoknak, gyakorlati ismereteknek nagy hasznát láttam egész pályafutásom során. Már ekkor éreztem, hogy a gazdaság teljesítménye rohamosan romlik, és az egyensúly javítására tett intézkedések nem vezetnek eredményre. Láttam, hogy a hiba mélyebben rejtőzik.

1981-ben az MNB elnöke a legnagyobb létszámú hitelfőosztály, a Budapesti Intézet vezetésével bízott meg. Ez a főosztály volt abban az időben a budapesti tanácsai vállalatok és a „szövetkezetek” hitelbankja. Másfél év elmúltával az MNB Pest Megyei Igazgatóságának igazgatója lettem. Az MNB igazgatóságai valóságos kis bankok voltak megyei központtal és fiókhálózattal, hitel- és folyószámlaosztályokkal, saját könyveléssel, „trezorokkal” rendelkeztek. Itt meg le-

hetett tanulni a bankmunka minden csínját-bínját a nemzetközi bankműveletek és néhány, a kereskedelmi bankok feladatkörébe tartozó terület kivételével.

A nyolcvanas évekre a magyar gazdaság egyensúlyi problémái már szinte megoldhatatlan méreteket öltöttek. A vállalatok és szövetkezetek többsége túlköltekezett, a tervekben előírt mértéket mind a vállalatok, mind pedig a gazdaság egésze túllépte. A keletkező réseket a Nemzeti Bank újabb és újabb hitelfelvételekkel tömte be, a hitelezési és jegybanki funkció egy kézben volt. Ilyen körülmények látán a gazdaság szereplői erőteljesen követelték a bankreformot, vagyis a kétszintű bankrendszer visszaállítását, kereskedelmi bankok újbóli megalapítását.

1986-tól kezdve a Pénzügyminisztérium, a Tervhivatal és a Nemzeti Bank irányításával megalakultak a bankreform bizottságok, amelyek munkájában mint megyei igazgató én is részt vehettem. Még ebben az évben a Magyar Nemzeti Bankban szerzett tapasztalataimat is mérlegelve dr. Hetényi István pénzügyminiszter úrtól megbízást kaptam az egyik, a tervek szerint létrehozandó kereskedelmi bank, a Budapest Bank megszervezésére.

Főként az MNB Pest Megyei Igazgatósága vezető munkatársaival összefogva hatalmas munkát végeztünk el, és 1987. január 1-jén útjára indítottuk a Budapest Bankot. A pénzügyminiszter, illetve az MNB elnöke javaslatára a részvényesek megválasztották a bank elnök-vezérigazgatójává négy évre. 1991 közepéig irányítottam a bankot, amely a tönkrement, megörökölt vállalatok által okozott veszteségeket ekkorra, jelentős mértékben saját forrásait felhasználva, felszámolta. A munkát utódaim folytatták tovább, és mára a BB Rt. méltányolandó eredményeivel, kiváló szolgáltatásaival hazánk egyik legnépszerűbb pénzintézetévé vált.

Nem lenne teljes a visszaemlékezés, ha nem beszélnék a családomról. Feleségem, aki egyetemi évfolyamtársam volt, a pedagóguspályát választotta. Már sok éve egy ismert és elismert fővárosi közgazdasági szakközépiskola igazgatója. Negyvenöt éve házasodtunk össze, azóta kölcsönösen segítettük egymást a szakmai kérdések megoldásában is. Két fiunk és három unokánk van, szabad időnk nagy részét velük töltjük. Közös célunk volt a minket körülvevő világ megismerése. Több mint ötven országban jártunk, az Antarktisz kivételével minden földrészen megfordultunk. Angol, német és orosz nyelvtudásom megkönnyítette az utazásokat.

Jelentős szerepet játszott életemben a sport szeretete. 1948-ban mentem le először az újpesti stadionba, ahol 11 évig fociztam a kölyök- és ificsapatban, és még jó néhányszor játszottam a „fakó”-ban is. Nagy hírességek közelében lehettünk, elleshettük szokásaikat. Végül az egyetemi évek alatt a híres, régi csapat, a fővárosi Elektromos gárdáját erősítettem.

Jelenleg a Magyar Autóklub elnökeként dolgozom. 1993-ban választottak meg a klub elnökének, majd kétszer újraválasztottak. A társadalmi tisztségviselőkkal és a klub főtitkárságával közösen, sok munkával a legjobb európai klubok közé verekedtük fel magunkat. Ma is sokat és szívesen dolgozom.

A sikertelenségekről nem beszéltem, pedig abból is volt bőven részem.

A mérleg mégis azt mutatja, hogy munkámban, törekvéseimben, eredményeimben mindig a fejlődés, a haladás, az innováció szolgálata vezetett, és ma is ez inspirál.

István Hetényi